

DOMOVINA.

Tečaj
II.

List
1.

Vredništvo:

na Travniku št. 277. I. nadstr. (eno
skrbí tudi za raspošiljanje lista).

Prejemajo se za plačilo vsakoršna
osnanila tudi v neslovenskem jeziku.

Plača se za vsako natisno vrsto 5
sold. če se osnanilo samo enkrat na-
tise, če dvakrat, 8 sold., če trikrat,
10 s. v. n. — Povrh tega se vsak
krat 50 s. za štampilj.

TRADICION

za domače, slovenske in občne potrebe.

V Gorici, v petek 3. januarja 1868.

Izhaja vsak petek.

Velja po pošti pošiljana: za celo leto
3 gold., za pol leta 1 gold. 80 s., za
četrt leta 80 s., kdor sam pošilja po-
šilje, plača za celo leto samo 2 g. 80
s., za 1/2 l. 1 g. 30 s., za četrt l. 70 s.
Naredilna plama in reklamacije naj
se pošiljajo vredništvu.
Posamni listi se prodajajo v Gorici
v bukvarnici g. Boharjevi na Travniku
po 5 soldov.

POLITIŠKE REČI.

I.

Novo leto—nova doba v Avstriji! Čudno! ravno
tisti dan, ko se nam začne solnce zopet povračati,
—svetega Tomaža dan—je vstalo izka goro ogromnih
obravnavskih aktov 4 zbornice, naših dveh in ogerskih
dveh, solnce nove svobode. Tisti dan je potrdil presv.
cesar glavno postavo; tisti dan se je zvršila poravnava
z Ogrji.

Ali, da si ravno se to solnce na vzhodnem nebu
na videz tako lepo blišči, vendar je po široki Avstriji
še vse promalo malikov, da bi je molili; ono nima nič
več moči, kot navadno solnce o Božiči. In to, da se
ga nočejo in ne morejo vsi Avstrijanci veseliti tega
solnčnega vzhoda, to kali veselje še tistim, koji bi se
ga radi veselili, tistim, koji so že zoro 21. decembra
z vriskom in piskom pozdravljali — svobodujakom
avstrijskim.

Kaj pa more biti neki vzrok, da se nočejo ali
ne morejo vsi Avstrijanci nove dobe veseliti in da s
svojimi dolgimi, kislimi obrazi še veselim veselje kali-
jo? Lačni so,—slabo oblečeni so, zebe jih; zato si mi-
slijo: Kaj nam pomaga vsa vaša svoboda, kaj nam
pomagajo vse vaše pridobitve? Jest! dajte nam, obleci-
te nas! za vse drugo nam zdaj ni mar,—pozneje se
pa lahko z vami pogodimo in porazumemo, če se pro-
verimo, da ni vaš liberalizem piškav in da je vaša
svoboda pametna in npravna, ljudstvom in državi korist-
na. — Kakor gleda berač o pustnih večerih krasne
kočije, ki vozijo nališpano gospodo na ples v sijajna
plesišča, in si misli: k čemu ta potrata? kaj imam ja
pri tem? — z enacimi očmi ogledujejo paragrafe novih
postav stradavci, ki jih imamo ta v mislih.— Teda
predolgo že pletemo to priliko; razložimo jo enmalo!

Kdo so stradavci, ki jih solnce nove svobode ne
more pregrete in razveseliti?

Slovani avstrijski so! Oni mislijo: Popred dajte
nam djanjski nar. nar. nar. — narodno,—pa zgodovin-
ske pravice, rešite nam življenje, zagotovite nam narod-
no eksistencijo, potle se bomo o priljubljeni vam svo-
bodi menili.— Taki glasi so dohajali že davno na Du-
naj in v Pošt, dohajali so od Čehov, Slovencev, Rusi-
nov, — od Hrvatov, Slovakov, Srbov. Ali, zdaj go-
spodujoča naroda v naši državi, nemški in madžarski,
razumeta to reč drugače: iz državnih zborov, ta-in
nakraj Litave, v kterih imata ona umetno večino, se je
odmevalo: Narpred popolno ustavno svobodo in ka-
koršano si bodi poravnava med polovicama po krivici
nepopravljivih razmer razdvojene Avstrije, in potle še
le oglasite se za stran vaših pravic. Kar se bo dalo

iz občnih glavnih postav, iz občne ustave za vas in
vaše dežele izmolzti—to boste imeli.— V nekem oziru se
nam zdi razloček med stalom in vidkom narodnjakov in
svobodnjaških ustavnikov enak trjenjema: Poprej jajce,
potle kokoš; in pa: poprej kokoš, potle jajce.— Edini, kte-
rih glas je kaj tehtal na tehtnici državno-zborni dunajski,
bil je poljski, pa še ta le po nill, ker se brez Poljakov
ne bi bilo nič opravilo. Čez vsa druga zahtevanja se je
prestopilo na dnevni red, in, kar so imeli večinarji v
zborih storiti, so storili, in kar so storili, je cesar potrdil,
in kar je potrjeno, ima postavno veljavo. Kar je,—ja
todaj!

Sicer se pa Slovani, kot federalci, tudi zato ne
veselijo svobode, ker je tovaršica dualizma, ker ne morejo
verjeti, da bo na korist državi, dokler je uravnana na
podlagi dualizma. Njim se nove svobodnosti le žarki dua-
lizma, torej trn v peti, kakor on sam. In v tem se vje-
majo deloma tudi z nekterimi odlomci drugih političkih
strank: s centralisti, tiroljskimi avtonomisti itd.

Še en element v državi je, ki se je ves čas, ko
se se nove svobodnjaške postave koval—toda brez o-
zira na poravnavo z Ogrji—tem postavam glode na neke,
njih principe in določbe vstavljali ali jih pisano gledal:
to so katoličani in cerkveni zastopniki, in ti sploh
v zvezi z narodnjaki. Tudi njim nasproti so nove po-
stave dognana reč, imajo djanjsko in pravno veljavo.

Ali bo zdaj dognani dualizem z vsem svojim zahe-
motanim ustavnim apparatom Avstriji v srečo ali nesrečo,
kdo more to vedeti? (Sicer pa je sveti Tomaž ominozen
dan). Ali nam bode tako težavno izkresani „sveti“ ogenj
nove svobode koristen, da ga porabimo, kakor fužinar in
kovač, državi in ljudstvom njenim v prid, ali pa, ali
užini nevaren požar,—vse to pustimo danas na strani
in samo to konstatimo, da, kar je,—ja, in da tega, kar
je, za zdaj razpihniti ne moremo.—V tem ko torej kla-
verni pred dognano rečjo stojimo in zamisljeni va-njo
zremo, nastaja vprašanje: Kaj nam je storiti? kako
se v teh novih okolnostih vesti? Kako in kam se ustopi-
mo kot Slovenci? kako in kam kot katoličani? (Dalje
prih).

Ogled.

Avstrija.

Novo ministerstvo za naše (slovansko-nemške)
dežele je imevovano. Ministerstega svetovavstva pred-
sednik je dosedanji predsednik zbornice gosposke,
knez Karlos Auesperg; namestnik njegov in minister
za deželno brambo in javno varnost grof Taaffe (do-
sedanji minister notranjih zadev); nekdanji finančni mi-
nister, pl. Plener za kupčijstvo; vitez Hasner za bogo-
častje in nauk; Alfred grof Potocki za kmetijstvo;

doktor Giskra za notranje zadeve; profesor Herbst za pravosodje; dr. Brestel za finance; dr. Berger brez posebnega opravila. — To je prvo parlamentarno ministertvo v Avstriji. V ustavnih državah je namreč postava, da si mora kralj ali cesar svoje svetovavce izbrati izmed večine državne zbornice ali parlamenta, in to se je zdaj pri nas v prvo izpolnilo. Vladali bodo tedaj novi ministri v tistem liberalnem duhu, ki je prešinjal večino v državnem zboru, zlasti v zbornici poslancev, v kateri so možje, ki so zdaj ministri postali, v vseh zadevah zvočne nosili. Za vse pa, kar se od njih mal v Avstriji zgodi, so oni odgovorni, cesar ni za nič odgovoren. — V ustavnem življenju je vedna borba v častnikih, o volitvah, v deželnih zborih, in posebnost v državnem zboru. Vsaka stranka si prizadeva imeti večino, kajti večina je vladarica v državi. Brž ko kaka druga stranka večino premaga, mora tudi izmed nje (poprejšnje večine) izvoljeno ministertvo odstopiti in si mora cesar izmed nove večine novo ministertvo napraviti. In tako je vedna menja ministrov; ministertvska služba ni zdaj ne tako stanovitna, več, ne tako častljiva, kakor v neustavni (absolutni) državi. Toda o teh homotijah ustavnega življenja bomo imeli še večkrat priložnost pripisati bravcom kaj razlagati. Imamo torej zdaj za vsako polovico cesarstva, za (ogersko in našo stran) po 9 ministrov in pad oboma polovicama za vsa država, imamo tri: baron Beust je državni kancelar in minister zunanjih zadev, baron Becko finančni minister za vsa država, fink. John vojskni minister za vsa država in celo armado. Kako bo ta zahoptana mašina tekla, ali se bodo kolesa v njej vjemala ali ne, bomo videli; goviti morajo jo sedanji ministri, kateri so jo kot poslanci ali ministri naredili.

Ogerski zbor ni bil odložil sej, kakor dunajski, ampak nadaljeval svoje obravnave brž po praznikih, ker je imel še svojo delegacijo izvoliti, zdaj jo tudi v Peštu to opravilo opravljeno.

Na Hrovaškem je dvakrat več madžjaronskih, kot pravih narodnih poslancev izvoljenih.

— „Novara“ s truplom ces. Maksa pride okoli 12 t. m. v Trst.

Vnanje države.

Zdaj po zimi misli človek nehot na ruske kožuhe in kosmate kape, pa ko bi tudi kdo ne hotel na Petrograd in rusko politiko misliti, spominja ga vsako toliko ondašnji časnik „Invalid“, kateri marsikaj spozna, kar na vojsko cika „Invalida“ pa imajo povsod po Evropi za vedeža.

Tudi v Parizu časniki včasih z orožjem porožljajo in sumljivo ožez Ren proti Berlinu pogledujejo. Bismark pa je pomignil svojim (pruskim) časnikom, da naj prerokujejo mir. — Pa kdo jim verjame?

V Florenciji ni še skoval Menabrea ministertva.

Sveti Oče v Rimu so na Božični praznik v pričobrezštevilne množice slovesno maše imeli. Sicer pa rimska škrona ne bo še tako precij in tako z lepa razmota na. Za vsako silo in potrebo se giblje ravno te dni mogočno katoliški duh po svetu, posebnost na Francozkem, v Belgiji na Angležkem in na Dunaji; katoliške moči se združujejo; delajo se pomembne priprave za nabiranje zuavov (t. j. papeževih prostovoljcev), katerih hočejo katoliška društva 6000 nabrati in tudi vzdržavati. Več o tem znabiti drugi pot.

DOMAČI NOVIČAR.

(Rahlo-blagi čuti v prsih kaznjenca). V Gradiški je med 340 vjetniki tudi neki B., Nемец po rodu. Nekoga dne se loti narejati malo lično mizico*) z namenom, pokloniti jo pr. nadškofu goriskemu. Ko ga je nekdo vprašal, kako da mu je ravno nadškof na misel prišel, odgovori sramožljivo pa ves ginjen: Srce me žene, podariti jo tistemu častiljivemu možu v znamenje srčnega spoštovanja, in kolikor toliko naj bode to tudi nekako pokorilo za moje grehe; samo ne vem, ali jo

*) Pri tej priliki naj omenimo, da je zdaj v gradiški jetnišnici 22 obrtnosti in rokodelstev, v tem ko so vjetniki poprej samo predli in pláše tkali. — Državni odvetnik tuk. c. k. okrožne sodnje dr. Defacis dela v tem oziru prav čudno s svojimi podložniki v ječah gradiški.

boda hoteli nadškof sprejeti. Ko je bila mizica izdelana, (kar je lesenega zraven, mu je nek drugi tovarš naredil), je vedno ponavljal, da se boji, da je knez ne vzamejo in da ne vé, kako in po kom bi jim jo poklonil. Predstojništvu se je zdelo nar primernejše, prepusti nalogo, da mizico knezu spodobno izroči, prvemu jetnišničnemu kaplanu g. K., kateri jo je za Božič res poklonil. Mizica je prav umetno narejena, belkasta, obilno pa vkusno pozlačena; v sredi na vrhu so pozlačena škofovska znamenja, in če se pokrov na vrhu sname, ima notri vse polno čednih predalčkov za hranjenje česar si bodi malega ali dragocenega. — Nj. Ekscelencijo g. g. ljiivi ta Božični dar jako veselil. Ko bi jo slavni pesnik (v sedanjih okolnostih) videl, mislil bi si: „Was der Verstand der „Verstündigen“ (u) nicht sieht, — ubt in Einfalt eines — Verbrechers Gemüth.“

(Poskušeni samomor). 30. dec. zvečer je nastal v Gorici, v Raštelu hrup, kar se je zapazilo, da iz oken hiše št 463 dim hahlja. Prihiti policija, nkaže odpreti dur v 1. nadstropji, pa ognja ne vidijo; sled dima pa jih pelje v spodnjo štacuno — usnjarijo A. C. — Tu najdejo nekatere reči gorečo in vse zakajeno. Na prodajavnici v torilu za drobiž je bilo nekaj popela, zraven pa procej iz bankovcev izrezanih glav Avstrije (podoba na bankovcih) in nekaj soldov. Čez nekaj časa so lo zagleda pol. komisar pod mizo sključenega človeka; izvlečejo ga in bil je 25 let stari usnjarjev sin, ves krvav. Poleg njega je ležala dvocevna pištola, omacev je kazala znamenja, da je bila še lo pred kratkim izstreljena. Ranjence je imel globoko urezan vrat in rano od zbodljaja v prsiti. Sklicali so brž komisijo in kirurga, da mu je vrat zavozal. Drugi dan je že govoril, sicer je pa še v nevarnosti. — Vse te čudne okolnosti spričujejo, da se je bila nesrečnežu pamet zblodila. Hotel se je, kakor se zdi, na štiri načine umoriti: sožgati se, probosti, ustreliti in si vrat prerézati.

— V kratkem prevzame naš deželni odbor od c. kr. namestništva tudi glavni zalog za uboga. Ta zaloga ima menda okoli pol milijona ustanovnega premoženja. — Dalje pride pod deželno gospodarstvo tudi tisti del provincijalno — občinskega zaloga, ki je lasthina tistih laških občin v okraji montalkonskem, ktere so spadale nekda pod republiko benečansko.

— (Število umrlih, rojenih in poročenih v Gorici v letu 1867.) Umrlo jih je pod vel. cerkvo 184 (mošk. spola 97, žensk. 87); v mestni fari sv. Ignacija 90 (m. 39, ž. 48), mrtvoroj. 3.; v predmestni fari na Placuti 52, (m. sp. 27, ž. 25); v predm. duhovniji v Podturnu? *)

Rodilo se jih je: V fari vel. cerkve 142 (m. sp. 66, ž. 76); **) sv. Ign.: 135 (m. 69, ž. 66); na Placuti 113 (m. 65, 53); v Podturnu?

Poročenih: V vel. : 43 parov, pri sv. Ign. 40, na Placuti, 26; v Podturnu?

— Včeraj 2. t. m. je padel v Gorici prvi sneg, pa kar da se pozna.

— V Čitalnici goriski bo letos te-lo dni beseda: 12 in 26. januarja (poslednja Vodnikova), 9., 23. februarja, 22. marca in 26. aprila. — Vsako sredo v postu bodo znanstvena branja.

22. decembra je umrl za sapnično sušico s Štanjelu na Krasu mladi goreči dabovnik, ondašnji pomočnik, g. Anton Mihelj, dopisnik „Domovinja“. Še tisti dan, ko je umrl, smo mu v „D-inih“ zadevah pisali, ali blaga duša njegova je bila ta svet že zapustila in spretna roka njegova že otrpnila. — V zahvalo ne znamo zdaj druzega storiti, kot poslati za njim v večnost na perutih molitve srčno večšilo: V povračilo za marljivost, s katero si Ti rojakom svojim na tem svetu vere in omiko luč prižigal, sveti naj Tebi blaživna večna luč na nem svetu. — Večen Ti spomin!

*) Da je pod Vel. cerkvo 42 več umrlih kot rojenih, prikaže od-tod, ker ste v tej fari obe bolnišnici (usmiljenih bratov in sester). Pri milosrdcih je umrlo 77 mošk. sp., 3 ž., pri milosrdnicah mošk. sp. 6, žensk. 40.
**) Vseh umrlih skupaj je 598; med temi katolicanov 388, protestantov 5, judov 7. — Moških 204, žensk. 194. Navadno smrti 367; mrtvorojenih 10; ubil se je (padel) 1, zgorel 1, umorjen 1, izpustilje- no 1 dete.

DOPISI.

Z Reke decembra. I. I. — Odkar namja odšel kr. komisar g. Ōeh, imamo tukaj popolnoma mir. Intelligencija je splohi nagnjena na narodno stran (hrvaško), a prosti narod dvomi nad izpolnjenjem slatih obljub madžjaronskih. „Očetje (!) naroda, Matkovič in družniki, so prišli popolnoma na boben: intelligencija jih prezira, a prosti ljudje jim nič več ne verjamejo.

Vodja tukajšnjega tehničnega zavoda, g. Waitol, je prejel to dni krasno poprsnico (buciko) od cesarjca Rudolfa v dar, delavci pa 100 cekinov, zato, ker je vodja poklonil cesarjcu modol parnega stroja oklepne fregate „Max“, kateri je bil tudi v pariški razstavi — Druzoga za zdaj nič posebnega.

Nabrežina 28. decembra 1867. — Ni — Pred nekimi tedni nam je poslal c. k. nrad iz Komna davkarske bukvice v italijanskem jeziku natlanjeno; v drugih zadevah nam pa le po nemški piše, kakor da bi tukaj le Lahli in Nemci, ne pa Slovenci prebivali. Nismo prenapoti, Bog ve, da ne; zdi se nam pa vendar, da naš narodni jezik v uradnih preveč polžovo pot hođi! Saj bi pač morali že vedeti naši gospodje uradniki, da to je svetlega cesarja ukaz, da se državljanom v domačem narodnem jeziku dopisuje. Morali bi premisliti, da so oni zavoljo ljudstva, ne ljudstvo zavolj njih. — V Sestiani (tik morja blizo Devina in Nabrežina Vr.) se je letos veliko, ogromno delo pričelo. Bratje Dussand in družbeniki s Francoskega so se z južno — železnično družbo pogodili za stran priskrbovanja potrebnega kamnja za zidarje pri tržaški barkostaji. — Omojnena družba je ukupila za tega del od devinske grajšine v Sistiani skalnat breg poleg morja, in je dala izdolbsti štiri velike rupe ali votline (mine) za več kakor sto stotov smodnika, da bi z njim skalnati breg hitro razrušila in si potrebnega kamenja pridobila. 24. t. m. opoldne so prvo tako votlino s 100 stoti smodnika zapalili, in v sled tega so je v hipu velik kos brega odrgal in prek morja razvalil. — K temu velikanskemu pogledu je bilo veliko povabljenih. Tri parobrodi so iz Trsta semkaj prisopihali in pripeljali mnogo gospode. Pričujoč je bil tudi Njih Prosvizženost c. k. primorski namestnik, gosp. baron Bach z našim okrajnim predstojnikom iz Komna, — in veliko ljudi iz okolice. Druge tri velike rupe pa niso še zadosti izdolbene, in zavolj tega so še le za dva mesca razkonejo. — Prihodnje spomlad se bo tukaj veliko delavcev potrebovalo. Družba je stari zapuščeni grajšinski grad nad Sistiano (na cesti) v najem vzela, že tudi več poslopij za stanovanje delavcem pripravila. — To dni je neki blavec iz Cerovelj tukajšnjega soseda v pijanosti zavolj zabavljivih besedi z nožem v trebuh zabodel, da je kmalu potom umrl in žalostno vdovo s štirimi otroci zapustil. — 25. t. m. zvečer so našli mrtvega človeka na cesti med postajo železnično in vasjo Nabrežinsko. Dopoveduje se, da je bil rajski kollar iz nemškega Grudea doma, in da se je bil čez dan v bližnji pivnici preveč z žganjem napil. Žganju torej slovo vojsko! — Oljka in trta ste se letos tukaj prav dobro obnesle; drugega pridelka pa je bilo le po malem. Tudi naši ribci so imeli letos le reven lov, ker še repiča tonine (tuna) niso vjeli. Oni pravijo, da so parniki vzrok slabega lova, ker z dolgim vrtelom (Schranbe) morje blodijo in ribe od kraja podijo. Kaj bo pa še le prihodnje leto, ko bodo parobrodi iz Sestiane v Trst in nazaj poleg našega brega neprenehoma švigali? *)

Iz Vertojbe (blizo Gorice) 30. decembra 1867. Pravila naše čitalnice so že potrjena; udovinsamo tudi dovolje. Veseli nas jako, da je tudi nam omike zora napočila. Se ve, da zdaj je znabiti še kteri med nami, ki še besede „čitalnica“ čisto izgovoriti ne zna *), tim manj ve, kaj ta naprava je, in kam da meri; sčasom pa se pride daleč.

Sempeterska mladina tudi neki že misli nas posnemati, škoda le, da ga nima pravega vodje v tem početju. Pa nič ne dě; prava domorodna srčnost in krepka volja že sama pot in pumočke najde.

*) Evo zgled lokalnih dopisov! — Hvala lepa gosp. N.; prosimo le večkrat kaj! saj Nabrežina je zdaj središče sveta! Vr.
*) Tako huda pa vendar ne bo?! Vr.

Prteklo saboto se je v Goranji Vertojbi J. Ž. ca otrok hudo opekol in drugi dan za božjastjo žalostno umrl. Oh, matere, matere!

Bral sem pred časom v „Dom.“ da se v Gor. Vertojbi nova cerkev s cerkvenimi denarji zida. Res je: zidarji se plačujejo s cerkvenimi denarjem, ali polovico stroškov nosijo vendar le sosodje sami z parljivim rabotenjem. (Kaj pa kamen, les itd.? Vr.)

NOVE POSTAVE.

Ponetek iz vžitniške postave.

Od kar so sprevideli naši kmetje, da so tropine in drugi ostanki od vina za kaj boljšega, nego da bi jih neomerno (po stari navadi), po dvorišču trosili, so začeli splohi žganje žgati, in to več del za lastno rabo.

Na Ipavskem dobi sloveru kmetič iz lastnega pridelka žganja, katero je več vredno, kakor njegovega očeta vino, pridelok z ravno tisto zemlje. Res je, da so različni faktori (vzroki) k temu pripomogli; ali tajiti ne no da, da je ravno omika naj indatnejši vzrok veselenju napredku v gospodarstvu. Znaajoči pa, da plačujejo naši kmetje vžitnino (tudi od domačega žganja (ki ga imajo za lastno rabo) smo prisiljeni prositi „Domovino“, da nekoliko iz 5. §. novo vžitniško postavo ponatisne, da ne bodo v prihodnje naši ljudje nevedoma trpeli škodo.

Vžitnino prost je:

1. b.) kdor iz lastnih pridelkov, za svoje in rabe svoje družino, sorodnikov in poslov, ki imajo prijem stanovanja in živež, žganje žge; to pa leto in dan ne sme avstrijskega vedra preseči.

To prednosti pa nimajo tisti, ki po obrtniško žganje tekočino napravljajo in točijo. Če pridobitek žganja prenega avstrijsko vedro (šmer), to ne sme oproščanja vžitnino; vendar je to, kar se ga čez vedro pridobi, vžitnini podvrženo. — In pod številko

2. b.) zaslužnik od zaklanega prečiča, ako samo alatinino (špel) proda, meso pa za se obdrži.

Podlanski

GOSPODARSKE REČI.

Podlaga dobremu gospodarstvu je hranjenje. Hranimo pa ne samo denar, živež in enake reči: tudi čas in vse, kar zamore imeti pomen v gospodarskem življenju, se da hraniti. Vpraša se samo, kako se da blagó najboljšé hraniti.

Če spravim ves denar, ki ga imam, na kup, da postane plesniv, in da mi ga nikdo vkrasti ne more, pa da ničesa z njim ne pridobim, mi vsakdo poroč, da znam svoj denar slabo hraniti. Boljšé se tedaj hrani denar, ako se z njim kaj pridobi. Če skušam z denarjem, ki ga imam negotovega, pa velikega dobička doseči in ga za tega del devam v nevarnost, tedaj ali špekuliram, ali igram; špekuliram tedaj, če je dobiček od mojega truda odvisen, igram, če ni od truda; marveč le od naključja odvisen. Špekulant hrani svoj denar večkrat dobro, igralce malo kdaj, oziroma, nikoli.

Še boljše ko špekulant, vendar ne vselej, hrani svoj denar tisti, ki ga daja v hranilnico, ki je dobro založena: tukaj se ne bojiš za svoj denar, zraven tega ti pa donaše še obresti. V hranilnici spravljaš svoj denar na kup, vendar ne tako, kakor tisti, ki ga spravlja v blazino, pod zglavje, kjer noč in dan zdihaje nad njim bdi.

Še boljše pa, ko v hranilnici, se da denar hraniti. Hranilnica ti zamore vsak čas tvoj denar z obrestmi povrniti, zraven tega pa reči tudi svoje služabnike prav pošteno. Torej vidimo, da denar v hranilnici rase. Ali kakó? Vsakako mora hranilnica sama svoj denar boljše hraniti, kakor ga ti pri hranilnici hraniš. Denar, kojega ti v hranilnico neseš, pride med svet, kamor je namenjen, podpira človeške moči in se tako množi. Spoznali smo torej, da se množi denar v zvezitih človeških močmi, ker denar sam je nerodovit, človeške moči rodovitne. Hranimo torej denar, če ga zaklepamo, če ga devamo na obresti, če ga obračamo v to, da za njim človeške moči podpiramo, da kratko rečemo: če ga rabimo. Z ozirom na to se da torej reči: tisti, znan najbolje hraniti ki zna najbolje rabiti. Kar je do zdaj, o denarju rečeno bilo, to velja o vsaki reči, ki je gospodarske vrednosti.

Ktere reči sem spadajo, ni lahko jih po imenu povedati, ker jih je preveč. Blago ni samo živež, denar, živali in drugo; k blagu prištevamo tudi pravice, čas, človeške moči itd., za no besedo: blago v gospodarsko-znanstvenem pomenu besede je vse, kar zamoremo med reči človeškega premoženja šteti, s čemur se zamore naše premoženje množiti.

Blagostanje, bogastvo je le tam doma, kjer znajo ljudje svoje premoženje naj bolje rabiti. Tako vidimo, da so Angleži, Francozi in drugi narodi, kjer se vsaka reč za to porabi, zar kar je že od narave odmenjena, da so vsa ta ljudstva pred družini bogate. Pri nas Avstrijancih je še veliko virov zataknjenih, iz katerih bi nam lahko blagostanje toklo. In v Avstriji sami je med različnimi deželami velik razloček. Tam, kjer so znajo ljudje bolj gibati, kjer znajo vsako reč, ki jim med roko pride, dobro porabiti, tam je blagostanje doma.

Dalje prih.

MARTIN BAVČAR, *)

goriški zgodovinec.

Životopisna štica.

V srednji dobi in v preteklih vekih so bili celo redki sinovi kmetovskega stanu, kateri bi se bili povzdignili na višo stopnjo omike, ali pa pomagali si v visoke državne in deželne službe. To prvenstvo so vtiljali le meščani in zlatniki; torej vidimo, da je le tem bilo vlade krmilo izročeno; le ti so se različnim vejam znanosti posvečevali, v tem ko je kmečki sin le tlako opravljal, in svojo zemljočno rovno, mehanično obdeloval.

Zatorej nahajamo v zgodovini le malo slavnih mož nizkoga stanu, pa tudi teli životopis je zelo pomanjkljiv, ker tje do 17. veka ne najdemo moža, kateri bi nam opisoval zgodbe onih časov naše poknežene prošnje. Zato so pa tudi slavni in odlični možje pomrli in njih znanosti, skušnje in spomini z njimi vred. Zares žalostni, temni časi, v katerih je živel naš rojak, mašnik Dr. J. Oče Martin Bavčar prva veša resnice na zgodovinskem polju naše domovine.

Karol Morelli piše v svoji zgodovini Goriške grofije: Kolikor god smo si prizadevali, nismo mogli zvedeti ne zlahte ne rojstnega kraja Martin Bavčarjevega. Dalje vendar v giba postavlja mu rojstni kraj v Ipavo. Jez pa trdim, da slavni oče Martin je bil rojen v Selu, v Čerliški dekaniji, in to opira se na izrek Morellijev, kakor tudi na ta-le poseben naključek. Kakor mladonč našetim med drugimi papirji rajnc. Kamenskega fajmoštra, g. Andr. Batagel-a, na star koledar Goriške kmetijske družbe, kateri govori tudi o Martinu B. Na strani lista opazim z olovke zapisano „geboren in Sella H Nro 17“; brž sem spoznal, da je to pismo lastnoročno o. g. fajmoštra, kateri je sam ondašnji faran bil. Prav verjetno je torej, da ga je sreča doletela, da je to zvedel, sicer ne bi bil v koledar te opazke zapisal. Ne vem pa, ali je to zvedel iz lastnega sporočila starih mož, s katerimi se je rad pogovarjal, ali pa da je našel to v starih bukvah Kamenske fare, h kateri je tičas tudi Selo pripadalo. Tudi spričuje to več rodovin tega priimka, kateri se nahajajo od pamtiveka v Selu, od koder so se v druge vasi priženili.

Dalje piše Morelli, da bi bil rojen oče M. B. 11. novembra 1595, da bi bil stopil 1616 v red Jezusove Družbe, a zvršivši noviciat v Brnu da je 14 let učiteljeval in 15 let bil dušni pastir na Raki ter vodil tedanje Jezuitske šole; in da bi bil umrl v Gorici 28. decembra leta 1668.—Oče Bavčar nam je zapustil dva obširna spisa v latinskem jeziku: „Syllabus ducalium S. R. J. Comitum Goritiae“, posnetek njegovega obširnejšega dela „Rerum Noricarum et Foro-Julienisium“.

Dasiravno so zajemali vsi naslednji zgodovinarji naše domovine (n. p. Morelli, R. Coronini, Codelli...) iz njegovih spisov, so si vendar močno navskriž o razsodbi Bavčarjevih del. Naj brže bo resnica v besedah Della Bona-vih, kateri pravi: „Nam se zdi prenapeta toliko prevelika hvala enih, kolikor graja družih. Naš Bavčar ni niti olikan, niti krasen pisatelj, in trdim, da ima nekaj njemu lastnih pogrškov: on nepozna meje, ko izrazuje čudeže in nadnaravnost, pa ta pogršek je bil lasten vsem tedanjim pisateljem. Megiser,

*) Piše se navadno Bauer.

zgodovinar Koroškega, in kranjska zgodovinarja Schönleben in Valvasor niso nič bolji v tem obziru od našega Bavčarja. Pa kdo bo tajil zavoljo tega zasluge, ki smo dolžni temu velikemu zgodovinarju priznavati? Ako hočemo temeljito razsoditi zasluge našega Bavčarja, jo treba si predstaviti, da v dobi, ko je on pisal, ni se upal nobeden zganiti, da bi bil začel pisati zgodbe naše domovine. Manjkalo je tedaj naši zgodovini celo prvih elementov, in kako ne bi bilo manjkalo pojema za sestavo načrta, po katerem naj bi se bilo pisalo. Nam je lahko kritikovati, nam, ki imamo dan današnji tisuč virov, po katerih pretresujemo ogromne kupe priobčenih zbirk pisem (dokumentov) nemških in italijanskih, nam, ki nas učijo ravno pogrški prejšnjih pisateljev, da s pravb poti ne zajdemo nam je to lahko; moremo pa pomisliti, kako težek je bil stan onih prvih pisateljev, kateri so pot gladili ter sebi in nam pripravljali temelj, na katerem zdaj zgodovinsko poslopje zidamo. Bavčarju smo dolžni po pravici hvaležnost, da si niso njegova dela tako izvrstna in gladka, kakor si jih nekteri žele. Tudi če bi bil en del nekoristen in pljehok, modri bravec ho potrpel s tisti dobi prirojenimi pogrški; znal bo odbrati ljudjko iz pšenice, ter vedel coniti dolo, ktere-ga niso prezirali, ampak visoko conili celo. slavni Rubois in drugi odlični pisatelji.”

Podčavenski.

Uni dan—le so zbrali sv. Oče Pij IX. vse svoje peslo okoli sebe, da so jih po očelovsko opominjali ter jim marsikaj naročali. Ko so jim bili dovolili oditi, ostane eden ves ginjen v sobi, vrže se pred nje na kolona, pozdigne po vsem životu trepetaje roke, ter se obtoži, da so ga garibaldovci pregovorili in najeli, naj bi jih umoril, in pri teh besedah jim ponudi en bodalec in eno možnjo. Dolgo časa molče sv. Oče. vsi osupnjeni; potem pokleknejo pred sv. križ, vzdignejo se z zolznimi očmi ter rečejo klečečemu služabniku: „Prav tedaj! Obdržim oboje, da to ne premaga skušnjava ob uri, ko se ne zanesesh.” Na to vzamejo sveto razpelo (Božje martro) in mu jo izročijo rekoč: „To bodi za naprej tvoje orožje, katero boš proti meni sukali. Namesti 30 srebrenikov, zavoljo katerih si imel liti izdajavee, na nekaj denarja sv. Petra”, ter podajo mu eno polno možnjo.

Doneski za ranjenene vojake sv. Očeta papeža.

(Dalje)

Čč. 00. Družbe Jezusove 5 gold.; g. Jak. Ničoli en napoleon; Ant. Rutar fajm., 5 g.; Jan. Delpiccolo fajm. 2 g.; Jak. Logar, fajm. v Biljani, 5 g.; Jož Pahor, 2 g.; Štef. Matinič 2 g.; Andr. Juh 2 g.; Ant. Zemarj, 1 g.; Frano Koron 2 g.; Jož. Zoru 1 g.; Štef. Prihod. fajm., 5 g.; Vinc. Tomagn 1 g.; Mih. Koršič, fajm., 5 g.; Janes Vogrič 2 g.; Anton Plandor 2 g.; Andr. Leban 1 g.; Jan. Gaberšček 1 g.; Ant. Pipan 1 g.; Janes Likar 1 g.; Jož. Gollja, kaplan Podbrdski 2. gold.

Loterijske številke zadnjič vzdigvje-ne: Na Dunaji 25/12 3, 60, 84, 35, 81; v Gradcu 28/12 49, 48, 88, 12, 86.

Borsni kurs, 31 dec. 11. Metall. 55:20 narodno posopje 64:80 London 121:90; adžjo srebra 120:50 čekini 5:80.

Listnec. Vsem p. n. gospodom, kateri so nam dopisov občali ali že poslali, lepa hvala. — G. M. C. v D. Hvala za opombo; v prih. l. naše mnenje.

Ta 1. list smo poslali že vsem stari naročnikom in drugim znanim gospodom na ogled. Vr.

Oznanilo.

9. t. m. od 11. do 12. ure dopoldne se bo pri o. k. gozdnem uradu v Gorici *ovčna paša* na zgoranjem delu Čavenske planine v okrajin *Krnice po očitnej drazbi* za 6 let v najem dala.

Dotični pogoji zvejo se tukaj.

C. k. gozdni urad v Gorici

1. prosenca 1868.

Podpisani daja vsem tistim, ki imajo pri njem kaka pravdna pisma, na znanje, da naj pridejo v *traj mesece* po-nje; pisma, ki se v tem času nazaj ne vzamejo, bodo se uničila.

V Gorici 1. januarja 1868.

Dr. Vincenc Batič, advokat.